

Verf. Multa poterant hoc in loco.

33 Plurima quidem hauriri possent ex Cornelio à Lapide, qui in principio cujusque voluminis fuscè inquiri de iis, quæ ad sacrum librum, quem suis commentariis illustrat, spectant: item ex Sixto Senensi in d. Biblioth. Sancta, qui lib. 8. hereticorum calumnias adversus Testamentum vetus, singulosque ejus libros diluit, & enervat: quod utique præstitit Cornel. à Lapide in Genes. proem. de encomiis sacra Scriptura, sect. 2. num. 51. cum seqq. Card. Bellarm. lib. 1. de verb. Dei scripto.

Verf. Regum libri quatuor.

34 Ex libris divinis quidam suos certos, ac notos autores habent, alii non utique, sed adhuc sub judice est, à quibus fuerint scripti, ut admonet Becan, in analogia veteris & novi Testamenti, cap. 1. quest. 2. num. 1. Primi ordinis sunt Genesis, & quatuor alii, qui in Canone subsequuntur, & Pentateuchi nomine continentur, qui à Moysè conscripti sunt, de quo nunquam extitit controversia. Sixt. Senens. d. cap. 1. sub versic. Pentateuchus, Becan. ubi proximè. Item compertum est, Josue autorem fuisse ejus libri, qui suo nomine inscribitur. Sixt. Senens. sub versic. Josue. Liber Judicum certo caret scriptore, quidam eum Samueli tribuunt, alii Ezechielii, alii Isaia. Sixt. Senens. sub versic. Judicum & Ruth, ubi idem de libro Ruth asseverat. Ex quatuor libris Regum, primum, & secundum ediderunt Samuel, Nathani, & Gad Propheta; tertium, & quartum Esdras, vel ut aliis placeat, Jeremias. Sixt. Senens. sub versic. Liber primus & secundus Regum, & sub versic. Regum tertius & quartus. Libris duobus Paralipomenon assignari non potest certus author, licet aliquibus Esdras videatur. Sixt. Senens. sub versic. Paralipomenon libri duo. Consule Cornel. à Lapide sup. eos libros, Card. Bellarm. de Scriptor. Ecclesiast. Testam. veter.

Verf. Psalmorum liber unus.

35 Est quaestio, an omnes 150. Psalmos David composuerit, vel sint ex diversis authoribus collecti, quorum nomina in epigraphe plurium Psalmorum exprimuntur: Priori sententiae subscribere Chrysostomus, & Augustinus, qui totius operis Davidem efficiunt conditorem. Posteriori amplectitur Hieronymus post Athanasium, secundum quam David septuaginta tres edidit Psalmos, reliquos Salomon, Moyses & alii; quos in unum congerit Sixt. Senens. sub versic. Psalterium, ubi quot, & quos scripserit quisque demonstrat: & huic posteriori sententiae assentitur Becan. d. q. 2. num. 3. & observa Psalmorum titulos esse Canonicos. Azor. part. 1. lib. 8. cap. 1. vers. Nonò quaeritur; & vide de hac quaestione Marian. in veter. Testamentum, in princip. Psalter. Bellarm. sup. verb. David. ubi tradit Psalmum 251. qui Davidi tribuitur apocryphum censeri; Senens. lib. 1. vers. Psalterii appendix, Torniel. Annal. anno 2964. à num. 4.

Ibi: Salomonis libri quinque.

Jam supra, num. 32. prænotatum est, quod in presenti D. Covar. monet: & quidem tres tantum à Salomone libros esse conscriptos, extra dubium non est, ut ex his quæ D. Covarr. subjungit, apparet: sed crebriori scribentium calculo receptum videtur. Sic Senens. sub versic. Libri tres Salomonis, licet sub versic. Sapientia Salomonis, aliud sentiat. Cornel. à Lapide. sup. lib. Sapient. in princ. vers. Tertio quia, Bellarm. verb. Salomon, Salian. Annal. Ecclesiast. tom. 3. anno 3058. in fin. ubi ex D. Hieronymo enarrat, Salomonem jam penitentem sub senium hos tres libros scripsisse, nempe Proverbia, Ecclesiasten, & Canticum Canticorum: quod apertius constabit ex proximè dicendis, cum demonstrabitur, Ecclesiasticum, & Sapientiae codices ad Salomonem non pertinere.

Ad Num. 3.

Meminiſſe opus est eorum quæ tradidimus supra, num. 4. nam ex libris Canonicis quidam olim pro talibus ab Ecclesia recepti non fuerunt: hi sunt Baruch, Esther, Tobias, Judith, Sapientia, Ecclesiasticus, Machabæorum duo, qui ad testamentum vetus spectant. Ex novo Epistola ad Hebræos, Epistola D. Jacobi, Epistola S. Judæ, secunda S. Petri, secunda & tertia S. Joannis, Apocalypsis. Quibus cognitis, facile deprehenditur, qui libri protocanonici vocentur, id quibus nunquam dubium extitit; nam ceteri omnes intra Canonem constituti sunt. tales haberi debent. Vide Cornel. à Lapide. in proleg. ad lib. Ecclesiasticum, c. 1. vers. Suppono. Gloss. Ordin. Bibliæ in princ. ubi de libris Canonicis, vers. Iſti sunt, Azor. p. 1. lib. 8. cap. 1. vers. Libri porro, Sixt. Senensem sup. lib. 1. sect. 1. vers. Canonici. De illis ergo codicibus præcipue, qui aliquando dubie fidei fuerunt, D. Covarr. differit, initium capiens à libris Ecclesiasticis, & Sapientiae, de quibus duplex est quaestio, una de eorum autoritate, altera de autore: utramque egregie suo more discutit Cornel. à Lapide in Ecclesiast. prolegom. cap. 1. & 2. & in lib. Sapient. proem. à princip. nec minus latè Piña sup. Eccles. prologo 2. & 4.

Et quidem in primis supponendum est, hodie de hujusmodi librorum autoritate ambigere non licere, quos jam Ecclesia cum reliquis voluminibus sacris recensuit, ideoque parem unicuique auctorem, scilicet Spiritum Sanctum, cunctis extitisse fatendum est: nec minus autoritatis obtinent qui postremo approbati feruntur, ut sup. n. 4. præmissimus, & ita de Fide tenendum est. Cornel. à Lap. d. cap. 1. vers. Nunc duo, & in lib. Sap. in princ. vers. Verum respondeo. Piña d. prologo 4. n. 5.

Illud compertum est, Ecclesiasticum, & Sapientiam non esse ex libris protocanonicis, sed ex deuterocanonicis, qui dubie fidei nonnunquam habebantur, ut apparet ex catalogo, qui est supra, num. 37. & testantur Cornel. à Lapide sup. Sapient. in princip. vers. Porro S. Athanasius, & sup. Ecclesiastic. in prolegomen. cap. 1. versic. Suppono, Piña prolog. 4. num. 2. Azor. dicto versic. Libri porro, Glossa Ordin. sup. versic. Iſti sunt, Valent. tractatu de rebus Fidei hoc temp. controvers. Itaque licet. Lorin. sup. Sapient. in præfat. cap. 1.

40 Verum quæri potest à quo libri isti ceperunt esse canonici? Cornel. à Lapide sup. Sapient. dicto princip. versic. Verum respondeo, de eo volumine agens plura, & antiquissima Concilia, Sanctorumque Patrum testimonia congeſſit, ex quibus apparet, librum illum multis antea sæculis esse ab Ecclesia ceu canonicum approbatum, quàm à Tridentina Synodo in Canonem referretur. Idem de Ecclesiastico testatur Piña ubi proximè, num. 5. quod utique suadent tradita hic à D. Covar. Et hæc de hujusmodi librorum autoritate.

Ibi: Qui illud inquiri, an hi libri fuerint à Salomone scripti?

41 Hoc etiam ad amissum, ac latè disquiri Cornel. à Lapide, qui sup. Ecclesiastic. in prolegomen. cap. 2. pluribus laudatis, qui operis ejus auctorem Salomonem fuisse asseverant, ipse versic. Verum certum est, resolviſſe Jesum filium Sirach. id volumen edidisse, ut habeat in ejus epigraphe, quod ille fuscè probat. Idem similiter tueretur Piña sup. prologom. 2. ex num. 5. Consentit Sixt. Senens. d. lib. 1. versic. Ecclesiasticus, Becan. in analog. veteris & novi Testamenti, cap. 1. q. 2. num. 6. Bellarm. verb. Jesus Sirach. Torniel. Annal. anno 3808. num. 2. & alii plures apud ipsos, maxime D. August. lib. 2. de doctrina Christiana, cap. ult. D. Epiphani. lib. 1. hæres. 8. & lib. de ponderib. D. Hieron. in prolog. ad lib. Reg. & in præfat. ad Proverb. Salomon. quod plane exprimitur cap. penult. ejusdem Ecclesiast. in hæc verba: Doctrinam sapientia, & disciplina scripsit in codice isto Jesus filius Sirach Jerosolymita, qui renovavit sapientiam de corde suo. Quod utique in prologo similiter habetur.

42 Quis autem fuerit hic Jesus filius Sirach, ejusque genealogiam tradidit Cornel. à Lapide vers. Quæres quis fuit, ubi testatur illum Prophetam fuisse, floruisseque post Alexandrum Magnum sub Rege Ptolemæo Philadelpho. Vide Torniel. Annal. anno mundi 3741. num. 3. & anno 3808. à num. 2.

43 Pluribus de causis liber iste Salomonis esse credebatur, quas recenset Cornelius versic. Dices cur. Prima ob similitudinem, quam cum libris Salomonis habet. Secunda, quia Jesus nonnulla ex Salomone deprompsit. Tertia, nam cum sapientialis fuisset, Salomonis operibus annecti solebat, unoque volumine continebantur. Quarta, quoniam eloquio similes erant. Quinta, quod Jesus hic alias Salomon vocabatur. Sexta quoniam ipse author Salomonis nomine opus suum insignierit. De quibus Piña sup. prolog. 2. num. 6. & paulò inferius D. Covarruv. aliquam insinuat.

Ibi: De autore autem libri, qui Sapientia inscribitur.

44 De hac quaestione quadruplex opinio apud Scribentes reperitur. Prima sustinet, codicem istum à Salomone elaboratum, Secunda à Jesu filio Sirach, Ecclesiastici auctore. Tertia à Philone Judæo juniore, qui post Christi tempora vixit. Ultima à Philone seniore, qui Christum centum sexaginta annis antecessit, quas omnes refert, ac rejicit Cornel. à Lap. sup. Sapient. ex vers. Prima sententia, & tandem versic. Dico. P. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

ergo, concludit certum hujus libri auctorem esse Spiritum Sanctum, sed à quo scriptus fuerit, penitus latitare. Consulas præterea Gloss. ordin. sup. versic. Iſti sunt, el 2. ubi quod omnium ferè consensu author fuit Philo Alexandrinus Judæus. Sixt. Senensem sup. versic. Sapientia Salomonis, Lorin. sup. Sapient. in præfat. cap. 1. & 2. Becan. d. q. 2. num. 3. Bellarm. sup. verb. Salomon.

45 Quo tempore editum fuerit hoc volumen non constat, suspicatur tamen Cornel. versic. Videtur ergo, coætaneum esse Ecclesiastico, & post extinctum Alexandrum Magnum sub tempus Ptolemæi Philadelphii à suo auctore confectum. Vide supra, num. 42.

Ibi: Uterque enim propter eloquii similitudinem.

Et etiam aliis de causis, quæ ex Cornelio à Lapide enumerantur supra, num. 43. quæ ferè omnes utriusque codicis, nempe Ecclesiastico, ac Sapientiae accomodari possunt, quanquam Cornelius solum de Ecclesiastico sit loquutus.

Ad Num. 4.

Hic liber Job inter protocanonicos recensetur, quia tam apud Hebræos, quàm apud Christianos pro divino est habitus, ac intra Canonem receptus, de cujus autoritate infallibili nunquam Catholicis dubitarunt. Pineda super Job, in præfat. cap. 2. num. 2. Sixt. Senens. vers. Job, Gloss. ordin. ubi sup. vers. Iſti sunt, el primero, Azor. part. 1. lib. 8. cap. 1. versic. Libri porro.

Ibi: De auctore verò licet varia fuerint opiniones.

De quo fuscè Pineda sup. cap. 3. per totum, ubi quinquè sententiæ examinantur; nam quidam librum hunc ab amicis Job scriptum opinantur, alii à Salomone, alii à Moysè, alii ab aliquo ex Prophetis, alii tandem à Job ipso, quam ultimam pluribus comprobant, & amplectitur idem Pineda ex num. 3. Videndi sunt etiam Gasp. Sanch. in Job, prolegomen. 2. Senens. ubi proximè, Mariana in veter. Testam. sup. Job. in principio, Becan. sup. num. 7. Bellarm. de Scripioribus Eccles. Testament. veter. verbo Job.

Ibi: Sermone Syro scriptum.

46 Quo idiomate author codicis hujus usus fuerit, exactè inquiri Pineda sup. cap. 3. ubi an simplici, & pura lingua Syria, vel mixta, & corrupta scriptus fuerit, scilicet Syrochaldaica, ex Hebræa, & Chaldaea constante.

Ibi: Illud tandem obiter adnotabimus.

47 Quis fuerit Job, utrum Sanctus, Propheta, vel Rex, & alia disquirunt Gasp. Sanch. in prolegomenis, & Pined. in comment. ad cap. 1. à princip. de quibus omnino videndus differit Salian. Annal. Ecclesiastic. tom. 1. anno mundi 2319. à num. 4. & aliis pluribus annis, & Torniel similiter in Annal. sacris.

51 Licet communiter placeat, Job suam originem ab Abraham per Esau trahere, ut D. Covar. videtur in presenti, cui accedit Salius ubi proxime, anno 2319. num. 10. ibique genealogiam Job similiter tradit; tamen in quadruplicem sententiam dividuntur Auctores, ut videre est apud Pinedam ubi nuper, num. 31. cum seqq. & Gasp. Sanch. prolegomen. 3. in princip. Salius. num. 5. cum seqq. Torriell. sup. anno mundi 2319. n. 11. & 12.

Ibi: *Et habitasse in Idumæa & Arabia finibus.*

52 Nempe in terra Hus, unde Job Idumæus vocatur, vel quia natus est in Bosra oppido Idumææ, de quo consulas Salius. d. anno 2319. ex num. 4. maxime num. 10. Torriell. ubi proxime, Gasp. Sanch. sup. prolegomen. 3. n. 22. Pined. d. cap. 1. num. 31. cum aliis.

Ibi: *Erat autem ipse filius quidem Zaræ.*

53 Sic tenent omnes: de matre vero, an fuerit Bosra, ut hic dicitur, ambigit Pineda, subdicens forte Septuaginta Interpretes non loqui de genitrice, sed de patria, quam matrem appellarunt. Legas eum num. 32. Sed Salius. dicto anno 2319. num. 4. matrem Job Bosram fuisse asseverat, quamquam nomen idem matris, & patriæ Job convenire, non parum Pinedæ dissentii adstipuletur. Natus est egregius ille vir anno mundi 2329. à Zara genitus, Duce quidem, non Rege ut testatur Torriell. eodem anno, in fin. asserens quod si Job Rex fuit, non jure hæreditario, sed aliunde eam dignitatem adeptus est. De quibus etiam Salius. eod. anno.

Ibi: *Sed à Nachor fratre Abraham & Melcha.*

54 Huic sententiæ subscribit Gasp. Sanch. d. prolegomen. 3. num. 21. at quod Job descenderit ab Esau, magis apud sacros Interpretes, & Historiographos obtinuit, ut ex laudatis constat.

Verf. *Tobia liber unus.*

55 Liber iste deutero-canonicus putatur, quoniam non semper canonici auctoritatem meruit, ut prænotatum est supra, num. 37. & præter ibi allegatos idem observat Cornel. à Lapide sup. Job, in argument. verf. 1. Sixt. Senens. in sua Biblioth. Sancta, verf. Tobias. Postquam autem ab Ecclesia in Canone sacrorum voluminum est constitutus ipsum canonicum fore de Fide est. Cornel. ubi proxime, verf. Verum jam, & verf. Quæritur tertio, tradit eum librum linguâ Chaldæâ fuisse scriptum. Author ejus fuit Tobias senior jussu Archangelis S. Raphaelis, qui usque ad caput 13. scripsit, Tobias junior historiam est prosequutus, & alius quidam ignotus nonnullos versus adjecit. Cornel. verf. Quæritur quarto. Non desunt, quibus placeat Esdræ historiographum illius fuisse. Cornel. verf. alii, de quibus etiam Senens. ubi proxime, Becan. in analog. vet. & novi Testam. cap. 1. quest. 2. num. 7. Bellarm. verb. Tobias.

Ibi: *Siquidem receptus est inter canonicos à Synodo.*

Hoc Carthaginense Concilium, sicut & cætera omnia confirmata sunt Synodo sexta generali, quæ habita est Constantinopoli in Trullo, ut D. Covar. sup. num. 3. præmisit, & adnotatur in Histor. Pontifi. tom. 1. lib. 2. cap. 7. ad fin. In quo observare oportet, eos libros, quos Carthaginense Concilium recensuit, non fuisse de Fide canonicos priusquam à Sede Apostolica illud confirmaretur, à Leone scilicet I. in sexta generali Synodo, ut præmissum est, quæ ad annos 680. fuit celebrata. Ratio est, quia Concilia provincialia, quæ fuit Carthaginense, de quo nobis est sermo, non obtinent auctoritatem infallibilem circa res Fidei, nisi à Summo Pontifice approbentur: imò errare in illis possunt, sicut non semel contigit, & supra, cap. proximo, num. 21. reperitur exemplum, & animadvertunt Can. lib. 5. de loc. Theologic. cap. 4. Pat. Hurtad. de Mendoza tract. de Fide, disp. 7. sect. 3. §. 81. Badilla in Chronographia Concilior. præm. tit. de auctoritat. Concilior. ubi latè probat, Concilia omnia legitime congregata per Pontificem, etiam generalia, Legatis Sedis Apostolicæ præsentibus, in hujusmodi errorem dilabi posse, si confirmata, & approbata non fuerint ab ipso Pontifice, penes quem est auctoritas infallibilis quoad ea, quæ spectant ad Fidem, & hanc non transfert in suos Legatos, quos ad Concilia mittit: quare nullum est Concilium, quod confirmatione non egeat, ut quæ in eo desinuntur, de Fide habeantur, exceptis illis, quibus Pontifices ipsi personaliter interfuerunt: ea memorat Padilla ubi proxime, sub. tit. quibus Concil. præfeditur Papa. Unde licet Concilium hoc Carthaginense III. sub Sylvestro I. congregatum fuerit ad annos 330. Canon tamen sacrorum voluminum ibi insertus auctoritatem de Fide non obtinuit usque ad præfatam Leonis I. confirmationem.

Ibi: *A Synodo Florentina.*

Huic Concilio Florentino præfedit idem Pontifex Eugenius IV. fuitque generalis 18. & ex Florentinis III. Padilla d. tit. quib. Concil. præfedit. Papa, & fol. 86. verf. Florentinum tertium, ubi quod celebratum est anno 1439. Histor. Pontific. tom. 2. lib. 6. cap. 13. fol. 68.

Ibi: *Contigit autem Tobia historia.*

58 Nonnulla de Tobia seniore, ac juniore observanda sunt ex Cornel. à Lapide. Tobias igitur senior ortus est in urbe Nephtali, in tribu Nephtali. atque ita Galilæus fuit, & Prophetam egit. Cornel. à Lapide sup. Tob. in argument. verf. Quinto quæritur. Is cum trigessimum nonum ætatis annum ageret captivitate subiit, ductusque est à Salmanasar Rege à Chaldæa in Assyriam: vixit captivus annos 63. atque ita centum duorum annorum erat, cum obiit: oculorum usu orbatus est anno ætatis 56. & sic per quadriennium mansit, ac post visum sibi restitutum quadragesimum secundum usque ad obitum peregit. Cornel. verf. Tobias senior, Salius. Annal. tom. 4. anno 3276. n. 3. quo Tobiam seniore editum testatur. Cornelius ubi proxime, ait sub

sub tempus nativitatis prioris Tobie initium olympiadum evenisse, ortumque Romuli, & Remi: sed supra lib. 1. cap. 10. num. 3. de olympiadum institutione disseruimus, & juxta ibi traditam temporis supputationem multò ante Tobie nativitatem olympiades esse cœperunt, nempe 68. annis. De Romulo & Remo sermo est supra, hoc lib. cap. 1. num. 2. & computatio illa congruit iis, quæ ex Salius, & Cornelio nuperime asseveravimus. Consule etiam Torriell. in Annal. sac. d. anno 3276.

59 Tobias junior bimus unà cum patre jugum captivitatis pertulit, vestrusque est in Mediam, ubi cum 23. aut 24. annorum foret, Saram duxit in conjugem: vixit 164. vel 165. annis. Ita Cornelius ibidem. Vide Salius. d. tom. 4. anno 3312. num. 2. cui nativitatem hujus Tobie adscribit, qui per plures annos sequentes utriusque Tobie sacram historiam egregiè prout illi de more est, suis commentariis illustrat post Torriellum in Annal. sacris, sub eisdem annis.

Ad Num. 5.

60 Hic animadvertendum est, quod supra num. 32. præmittitur de discrimine inter canonem Gelasii Pontificis, & Concilii Tridentini quoad libros Esdræ.

61 Librum primum, & secundum Esdræ, quorum posterior Nehemias nuncupatur in Concilio Tridentino, ut refertur supra, num. 31. protocanonicos esse ex eo constat, quod inter eos recensentur, qui indubitata fidei, ac infallibilis veritatis perpetuò fuere, ut videre licet apud auctores laudatos supra, num. 37. Cornel. à Lapide sup. Esdræ, in prolog. verf. Primum & secundum, Gasp. Sanch. in Esdræ. prolegomen. 6.

62 Author libri primi Esdræ ipse ab omnibus agnoscitur, ut testatur Cornel. à Lapide verf. Author libri primi, Sixt. Senens. in Biblioth. sancta, lib. 1. verf. Esdræ libri duo, Becan. in analog. veter. & novi Testam. cap. 1. quest. 2. n. 5. Gasp. Sanch. prolegomen. 3. num. 6. Salius. Annal. tom. 4. anno 3476. n. 1. ubi quod fuit alter Esdræ antiquior, Torriell. Annal. sac. anno 3616. & anno 3476.

63 De secundo libro, qui Nehemias dicitur, est opinio communis sustineat, à Nehemia conscriptum, tamen D. Athanasius in synopsi, & D. Lidor. lib. 6. Etymologiar. cap. 2. sentiunt Esdræ utriusque codicis auctorem extitisse: consentit Torriell. ubi proxime. Sed communi subscribit Senens. & Cornel. ubi proxime, Gasp. Sanch. dict. num. 6. Bellarm. verb. Esdræ.

64 Utrumque volumen scriptum est lingua Hebræica, sed pluribus interjectis vocibus Chaldæis, quoniam Hebræi proprium idioma cum Chaldæo immixcentes corruerunt, dum Babylonensi captivitate detenti sunt. Cornel. verf. Quæres quarto. Primum enarrat gesta circa liberationem populi à captivitate ab anno 1. Cyri Regis usque ad 7. Artaxerxis, quo Esdras missus est in Jerusalem. Secundum prosequitur ab eodem septimo anno ad 32. Artaxerxis ipsius, ubi de reedificatione Templi sermo est: quod ut communis fert sententia, scripsit Nehemias, quem Rex iste vigesimo sui principatus anno dimisit, cum jam septimo Esdræ libertate donasset. Cornel. ubi proxime, & sub tit. Series præscorum Reg. Persar. verf. Sextus. Quo tempore scripserit, vide apud Torriell. ubi proxime.

Non solum primus hic liber canonicus ab Esdræ scriptus est, sed fertur etiam & alios sacros edidisse: imò sunt qui sentiant, totum vetus Testamentum, quod exustum ab hostibus fuerat, ab eodem iterum Spiritu sancto distante divinitus restitutum; & saltem plurima supplevisse, & cuncta in ordinem redevisse, communiter placet. Cornel. à Lapide, sup. verf. Verum dic, & verf. Quæres tertio, cum seqq. Gasp. Sanch. prolegomen. 3. num. 7. & prolegomen. 4. per tot. Sixt. Senens. ubi proxime, Salius. Annal. tom. 4. anno 3447. n. 20. Verum duo ultimi libri, quibus nomen Esdræ præfixum est, ab ipso scripti non censentur, sed apocryphi putantur, licet cum sacris libris uno volumine contineantur, & à nonnullis Patribus allegentur. Gasp. Sanch. prolegomen. 3. num. 7. & prolegomen. 4. Torriell. Annal. anno 3476. Becan. sup. quest. 4. ann. 2. Salius, ubi proxime, Cornel. sup. Esdræ, verf. Primum, & secundum, in prolog. Senens. ubi sup. Canon librorum, qui apud Hebræos Divini habebantur, editus est sub tempore Esdræ & Nehemias, qui Synagogæ præerant. Cornel. ubi nuper, verf. Esdræ, Sanch. sup. prolog. 7. n. 21.

Quis autem fuerit Esdras, discas ex Cornelio à Lapide in dict. prolog. verf. Quæres primo, & Gasp. Sanch. prolegomen. 1. Constat quidem esse filium Summi Pontificis Saraïæ, qui cum aliis optimatibus Hebræorum peremptus est à Nabuchodonosor.

Et quæstionis, an fuerit Propheta, de qua Cornel. à Lapide, qui verf. Verum dic. partem affirmativam tueretur, cui assentit Sanch. supra, prolegomen. 2. num. 5. adversus D. August. de civit. Dei lib. 18. cap. 36.

Ibi: *Dicitur autem secundus liber Esdræ.*

Supposita ista communi opinione, de qua supra, n. 63. omnes qui eam amplectuntur, hanc reddunt rationem, ut liber secundus Esdræ nuncupetur, quem Nehemias scripsit, quia scilicet quæ Esdræ sub id tempus patrauerit, recensentur. Ita Sixt. Senens. d. verf. Esdræ libri duo, Cornel. sup. verf. Author primi libri, ubi dedit alios.

Ibi: *Ea vero, quæ in his libris traduntur.*

Sic prænotatum est supra, num. 64.

Ibi: *Quis autem fuerit hic Artaxerxes.*

Quicquid alii opinentur, sententia cui D. Covar. tandem subscribit, nempe historiam contentam primo ac secundo libro Esdræ ad regnum, & tempora Artaxerxis Longimani, sexti Persarum Regis pertinere, juxta communem consensum verior habetur, ut inquit Gasp. Sanch. supra prolegomen. 7. num. 17. Idem placet Cornelio à Lapide sub. tit. Series præscorum Reg. Persar. verf. Sextus, ubi observat 40. annis hunc Artaxerxem regnavisse. Salius. anno 3595. n. 3. ubi plures, tom. 5. & latè probat anno 3609. Torriell. 3595. n. 1.

Admonendi sumus, duplicem fuisse Hebræorum captivitatem, unam altera 134. annis priorem, de qua fit mentio Reg. lib. 4. cap. 17. & Tob. cap. 1. verf. 1. Cornel. à Lapide. in prolog. ad Esdræ, verf. 1. Salius. Annal. Ecclesiast. tom. 4. anno 3314. n. 9. In hac, scilicet antiquiore, decem tribus Israël abductæ sunt in captivitatem à Salmanasar Assyriorum Rege, ut supra n. 58. retinuitur.